

-המועדים כהלכתם-

דיני הכשרת כלים, ערב פסח, וליל הסדר, לשנת ה'תשע"ט

כולל הדרכה מפורטת למהלך קריאת ההגדה (מומלץ להיעזר בשעת קריאת ההגדה)

ע"פ מנהגי הספרדים ועדות המזרח, לפי פסקי מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל.

נערך ע"י: הרב דוד אטדגי שליט"א, רב ומו"צ דק"ק בית הכנסת כורש ירושלים ת"ו.

זמני היום:

זמן בדיקת חמץ: ירושלים-19:31 ת"א- 19:28 ב"ש-19:29

סו"ז אכילת חמץ יום שישי בבוקר: 9:59 סו"ז ביעור חמץ: 11:19

חצות היום (איסור עשיית מלאכה ותספורת): 12:38

סו"ז אכילת מצה עשירה: 15:55 (ראה להלן עמ' 4)

שיעורים:

כזית: 28 גרם רביעית: 81 גרם רוב רביעית: 42 גרם

לדעת הגר"ע יוסף זצ"ל הולכין לפי משקל ולא לפי נפח.

פסח כשר ושמח

לכל בית ישראל

זכות זיכוי הרבים מוקדשת: לע"נ יונה בן מרורי ז"ל נלב"ע ה' כסליו. ולע"נ שמחה בת יפה ז"ל נלב"ע כה' בניסן. ולע"נ, מרדכי בן מרורי. ולע"נ מרים פרץ בת מסעודה ז"ל. והצלחתם ולרפואתם השלימה, על שרה בת שמחה, שושנה בת שמחה, גבריאל בן שמחה, רותי בת שמחה, אריה בן שמחה הי"ו. ולהצלחת ציון בן אסתר הי"ו.

למנות שליח שיבדוק בבית השני, ואם אינו בודק עימו רשאי השליח לברך בעצמו על הבדיקה.

טו. מי שביתו השני או בית העסק רחוק מביתו בשיעור גדול, ההליכה נחשבת להיסח הדעת וצריך לברך במקום שבודק אח"כ שוב. ויכוון בברכה הראשונה, שאינו פוטר את המקום השני בברכתו.

טז. מכוניות, וכן אוטובוסים, חייבים בבדיקת חמץ ועל בעליהם לבודקם, אבל לא יברך הבודק אם בדק לפני כן את ביתו וברך ואף אם יש מרחק בניהם, ויכול לבדוק ע"י פנס, ומי שמתארח בבית אחרים וכדו', ולא בירך בביתו על בדיקת חמץ, י"א שיש לו לבדוק את רכבו עם ברכה.

דינים הנוהגים אחר הבדיקה

יז. לאחר הבדיקה יש להיזהר לשמור את כל החמץ במקום מוצנע כדי שלא יתפזר החמץ ויצטרך בדיקה נוספת.

יח. אחר הבדיקה בלילה יבטל את החמץ, והטעם הוא שמא ימצא פת נאה וכדו' וישהה אותה, ונמצא עובר על בל יראה ובל ימצא, אבל אחר שביטל שוב אינו עובר.

יט. נוסח הביטול הוא: "כל חמירא דאיכא ברשותי (כל חמץ ושאר שישינו ברשותי), דלא חזיתיה ודלא ביערתיה (שלא ראיתיו ולא בערתיו) ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא (יתבטל ויהיה כעפר הארץ)".

כ. נוהגים לכפול את הנוסח ג' פעמים בלילה וביום לחיזוק, וטוב שבפעם הג' יוסיף ליבטיל וליהוי "הפקר" כעפרא דארעא".

הכשרת כלים לפסח

כלים שמשתמש בהם כל השנה בחמץ, אסור להשתמש בהם בפסח, אלא אם כן יכשירם כדת. וכפי בליעתו של הכלי כך היתרו. וכגון: סיר שבישל בו חמץ ע"ג האש, כך היכשרו בכלי ראשון שע"ג האש. וכלי שני הינו, כלי שעירו מהסיר שע"ג האש לתוכו. וכלי שלישי היינו כלים שעירו לתוכם מכלי שני. ואם השתמשו בכלי ע"ג האש ממש, ללא נזלים וכגון: שיפודים צריכים ליבון באש עד שיהיה ניצוצות ניתזין מהם.

להלן רשימת כלים נפוצים ודרך הכשרתו. (יש לנקות את הגומיות וידיות הכלים שלא מגיעין אליהם מי ההגעלה או חום התנור וכד', לפני הכשרתם).

א. מיקרוגל - יש לנקותו היטב עם חומר פוגם ולא ישתמש בו 24 שעות, אח"כ יעמיד בו כלי עם מים בתערובת חומר ניקוי, ויפעיל את המיקרוגל כך במשך רבע שעה.

ב. סוסטר אובן/תנור אפיה - יש לנקותו היטב עם חומר פוגם, ולא ישתמש בו 24 שעות, ואח"כ יפעיל בחום הגבוה ביותר למשך כשעה.

בדיקת חמץ

א. קודם ליל י"ד בניסן ינקה היטב את חדרי הבית, והחצר, ובכל מקום שיש חשש חמץ.

ב. ינקה היטב את כיסי הבגדים וכן ילקוטי בית הספר של הילדים פן נשאר שם חמץ, וא"צ לבדוקם שוב בליל י"ד לאור הנר.

ג. בתחילת ליל י"ד בצאת הכוכבים בודקים את החמץ לאור הנר, ואף אם לא הספיקו לנקות את כל הבית יתחיל בצאת הכוכבים בבדיקה, ובדיעבד אם התחיל בבדיקת חמץ אחר השקיעה יבדוק זמן מה אחר צאת הכוכבים ויצא ידי חובה.

ד. ספרי קודש, וקריאה וכדו' אינם צריכים בדיקה.

ה. יבדוק לאור הנר בלבד ולא לאור אחר, ויקח נר שעווה, אבל לא בנר של חלב ושומן.

ו. אין בודקין את החמץ לאור האבוקה, דהיינו נר שיש בו שתי פתילות אלא"כ הם מחוברות ממש יחד שמותר.

ז. י"א שיש לכבות את אור החשמל בבדיקה, וי"א שאין צריך וכן הלכה.

ח. חצי שעה קודם צאת הכוכבים אסור להתחיל באכילת פת יותר משיעור כביצה (50 גרם) שמא ימשך אחר אכילתו, ופחות משיעור זה, או אכילת פירות ומשקין מותר.

ט. אסור להתחיל במלאכה חצי שעה קודם צאת הכוכבים, וכן הרוצה לישון זמן מה עד הבדיקה אינו יכול, ומי שעייף מאוד וקשה לו לבדוק החמץ היטב, אם הוא בתחילת הלילה יכול למנות אחד מבני הבית שיעירו אחר חצי שעה, אבל באמצע הלילה אין לעשות כן.

י. בעל חנות או פועל, שאינו יכול להגיע לביתו לבדיקת החמץ בצאת הכוכבים, רשאי למנות את אשתו או אחר מבני ביתו שיבדקו, ויבדוק את חנותו אם חייבת, ואם אין לו את מי למנות, חייב לסגור את החנות וללכת לבדיקה.

יא. נוהגים ליתן חתיכות של פת, כל אחת פחות מכזית, עטופים בכיסוי, בארבע פינות בבית, והבודק מחזר אחריהם למוצאן ולבערן עם יתר החמץ בבית, וע"פ הקבלה יש להניח 10 חתיכות, ומנהג ישראל תורה הוא, ואם לא מצא חתיכה אחת מהחמץ, אין צריך לחזור ולבדוק את כל הדירה היטב עד שימצאנה, ויסמוך על ביטול החמץ שעושה אח"כ.

יב. קודם הבדיקה יברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על ביעור חמץ, ואם אמר לבער יצא ידי חובה, והטעם שאין מברכין על "בדיקת חמץ", משום שהבדיקה היא לצורך הביעור, ולא ישיח כלל בדברים בטלים בשעת הבדיקה עד אחר הביטול ובדיעבד אם סח בדברים בטלים אינו חוזר לברך.

יג. אין מברכין ברכת שהחיינו בשעת בדיקת חמץ, ומ"מ כיוון שכתבו כמה מן הפוסקים שצריך לברך, נכון להשתדל להשיג פרי חדש ולהניחו לפניו בשעת הברכה "על ביעור חמץ", ואחר הברכה יתחיל מעט בבדיקה, ויברך שהחיינו ואחר סוף הבדיקה יברך ברכת הנהנין על פרי ויאכלנו.

יד. מי שיש לו כמה בתים לבדוק או את חנותו וכדו', יברך ברכה אחת ויכוון לפטור את כולם ויבדקם בלא היסח הדעת, וכן יכול

גדולה ויתן בה את הסכו"ם, וישפוך לתוכה רותחין מכלי שעל האש או קומקום רותח.

ביעור חמץ

ביום י"ד בבוקר בהתקרב זמן איסור הנאת החמץ, יבערנו וישרפנו, לקיים מצוות תשביתו שאור מבתיכם, ואף הנשים מצוות על מצווה זו. ולכן אם אין האיש בבית וכגון שהוא טרוז במלאכתו, תזהר האישה לבער את החמץ לפני זמן איסורו.

כיצד מצוות ביעור חמץ? שורפו או מפוררו דק דק וזורקו לרוח או לים, או לנהר. וג' דרכים אלו נאמרו כנגד ג' דברים שעשו המצרים לישראל, שריפה כנגד ששרפו את ישראל בכור הברזל, מפוררו וזורקו לרוח כנגד שחנקו את הבנים על המשבר, וזורקו לים כנגד שזרקו את הבנים הנולדים ליאור. ועי"כ נתעורר לזכור את חסדי ה' שהצילנו מן המצרים.

אחר ביעור חמץ צריך לבטל את החמץ, ויאמר את הנוסח שאמר בלילה ויוסיף: "דחזיתיה ודלא חזיתיה (שראיתיו ושלא ראיתיו) דביערתיה ודלא ביערתיה (שביערתיו ושלא ביערתיו) וכו'. ויאמר כן רק לאחר הביעור ולא לפני, דא"כ נמצא ששורף חמץ שאינו שלו.

מנהג ישראל לשרוף את החמץ. ולכן טוב שיפרסנו לפרוסות דקות לפני שישרפו כדי שתשלוט האש היטב, עד שישרף היטב כפחמים. ועב"פ ישאיר חתיכה אחת כשיעור כזית. (28 גרם), ואם אינו יכול לחתוך לחתיכות דקות, יפגום את החמץ מאכילה ע"י נפט וכדו', וטוב שיעשה כן לאחר השריפה.

אין לזרוק את החמץ לבית הכסא או לבור של שופכין אף שאין יד אדם מגעת שם משום ביזיון אוכלין.

טעם שתיקנו שריפת החמץ ביום ולא בלילה: א. כמו שמצינו בשריפת נותר ב. כדי שיזכור לומר את ביטול החמץ ביום לפני זמן איסורו בהנאה.

אסור להתחיל במלאכה כשמגיע זמן שריפת חמץ דהיינו: מתחילת שעה שישית, ומלאכות הקשורות לחג רשאי לעשותן שאין חשש שישבח מחמת כן לבער את החמץ.

אדם שנשאר לו כמות גדולה של חמץ, ייתן עיניו לפני זמן איסור חמץ להעבירו למשפחות נזקקות ואירגוני חסד, ולא יעבור על איסור בל תשחית שהוא מן התורה. ובפרט בחמץ שראוי לשימוש זמן רב אחר הפסח, ויכול לכתחילה להקצות מקום בביתו למכירת החמץ לגוי וליתנו שם, ובפרט במקום הפסד גדול. שמכירת החמץ היתר גמור הוא בלא פקפוק וכמו שהורו גדולי הפוסקים.

יש שנהגו לשרוף את החמץ עם הלולב שנענע בו בחג הסוכות, ויש שנהגו לשרוף גם את פתילות נרות החנוכה. ומנהגים טובים הם לעשות מצווה נוספת בדבר שכבר נעשתה בו מצווה. בהגיע זמן ביעור חמץ, יש לנקות את השיניים היטב שמא נשאר משהו חמץ בין שיניו. ואלו שיש להם שיניים תותבות, צריכים לרוחצם ולשוטפם היטב בין החריצים עד שלא ישאר חמץ בעין. אולם אין צורך להגעילם ברותחים. והרוצה להחמיר יערה עליהם רותחים מכלי ראשון וזיו.

ג. תנור דו תאי- הרוצה להכשיר תא אחד בתנור, יכול להכשירו בדרך הכשרת תנור (כתבאר לעיל), ואין לחשוש שיעבור חמץ מתא אחד לתא השני.

ד. קומקום/מיחם- אם לא הניחו ע"ג חמץ על גביהם מספיק בשטיפה בלבד. ואם הניחו חמץ ע"ג המכסה באופן ישיר ללא ההפסק יש להגעיל את המכסה.

ה. בלנדר- אם נשתמש בו לפירות יכשירו בניקוי היטב, ואם נשתמש בו לחמץ יגעיל את הסכינים ואם הכלי מפלסטיק דינו ככלי פלסטיק. ולבני אשכנז, יש להחליף את החלק שטוחו בו.

ו. מקרר/מקפיא- דינם בשטיפה והדחה בצונן.

ז. שיש- נוהגים לערות על גביו רותחין. ולבני אשכנז יש לערות רותחין מכלי ראשון.

ח. חצובות- הכשרתן בהגעלה ואם עירה עליהן מכלי ראשון הוכשרו בכך. ולבני אשכנז, צריך ללבנם היטב.

ט. כיריים חשמליות- יש לנקותם היטב ולהפעילן ברמת החום הגבוהה עד שיהיו אדומות.

י. כיור- לספרדים מעיקר הדין אינו חייב הכשרה, ונוהגים לערות עליו רותחין, ג' פעמים אף בכיוור מחרס. ובני אשכנז מחמירים בכיוור מחרס.

יא. סירים - סירים שבישלו בהם ע"ג האש צריכים הגעלה בכלי ראשון שע"ג האש, וכלי הגשה וכדו' שמערין מהסיר שעל האש לתוכן הכשרתן ע"י שיערה עליהם מים רותחים מכלי ראשון. (כגון מקומקום וכדו').

יב. תבניות אפיה- צריכים ליבון, ומכיוון שא"א ללבנם יש לקנות תבניות חדשות לפסח, וי"א שמספיק להם הגעלה והמיקל יש לו על מי לסמוך.

יג. כלי חרס/חרסינה/קרמיקה- אין להם הכשר לפסח, ונהגו שגם כלים שנשתמש בהם בצונן שלא להכשירם.

יד. מדיח כלים- ינקה היטב את המכונה מכל חשש חמץ, ועדיף שיפעיל אח"כ את המדיח זמן מה עם חומרי ניקוי ומים רותחין.

טו. שיפודים שנותנים ע"ג האש- אם נתן בהם חמץ הכשרתם ע"י ליבון בלבד, ואם מסופק אם נתן בהם חמץ מועילה להם הגעלה. ולבני אשכנז, צריך ליבון.

טז. סכיני מטבח- צריכים הגעלה בכלי ראשון אפילו שהעבירוהו מעל האש, וינקה לפני כן היטב ידיות הסכינים בחומר פוגם.

יז. פלטה חשמלית- די לה בעירוי מים רותחין מכלי ראשון, וינקה אותה היטב לפני כן מכל חשש חמץ בעין, ואפילו אם הניחו ע"ג לחם לחממו.

יח. שולחן אכילה- אם אוכל בדר"כ ע"ג מפה די לו בשטיפה בעלמא, ואם אוכל עליו חמץ במגע ישיר, יערה רותחין או שיניח ע"ג מפה או שעונית.

יט. כלי זכוכית: לדעת הספרדים, אינם צריכים הכשר לפסח, ויש להתירם ע"י שטיפה והדחה. ולדעת האשכנזים, אם השתמש בהם בצונן מותרים בהגעלה. ואם השתמש בהם בחם דינם ככלי חרס שאין להם הכשר.

כ. סכו"ם: כפות וכד' שמשמש בהם להוצאת המאכל מן הסיר שע"ג האש לקערות, הכשרתם ע"י הגעלה. ואם שימושם בכלי שני, כגון: בקערות או צלחות, הכשרו בכלי שני, ויקח קערה

מכירת חמץ

- א.** אפילו מי שבדק את החמץ בי"ד ניסן כדת, ובטלו אח"כ באמירת כל חמירא דאיכא ברשותי וכו', אסור לו מדברי סופרים להשאיר חמץ בעין ברשותו בימי הפסח. ואפילו חמץ ע"י תערובת.
- ב.** ולכן כבר פשט המנהג למכור את החמץ לגוי בכדי שיחשב כחמץ של גוי שעבר עליו הפסח המותר בהנאה, והיתר זה הוא גמור ואין לערער אחריו.
- ג.** יש שמחמירים שלא להשאיר בביתם חמץ בעין אלא א"כ יש להם כמות גדולה של חמץ שבזה סומכים על המכירה. אמנם א"ז רק חומר בעלמא ומעיקר הדין לכתחילה יכול להשאיר בביתו חמץ בעין ולמוכרו לגוי, והמבערים חמץ שראוי ליתנו לאחרים הסומכים על המכירה, ו"א שאינם עוברים בבל תשחית וי"א שעוברים בבל תשחית, וצריך להיזהר בזה מאוד.
- ד.** ו"א שגם את החמץ הבלוע בכלים יש למכור לגוי, ומ"מ יזהר שלא ימכור את הכלים עצמם לגוי, ואם עשה כן יטביל את הכלים בלא ברכה לאחר הפסח, כדין כלים שנלקחו מהגוי.
- ה.** אין חיוב לפרט את החמץ הנמכר לגוי, ואין זה אלא להידור.
- ו.** לכתחילה יש לחתום את שמו בשטר המכירה הנעשה ע"י הרבנות המקומית, ובדיעבד אם לא חתם אינו מעכב, וכן טוב ליתן כסף עבור הרישום לאחראי על כך, מפני כמה טעמים.
- ז.** יש לייחד מקום מוצנע כדי ליתן שם את כל הכלים הבלועים בחמץ, ואם נותן שם חמץ בעין, יש לסגור את אותו מקום ע"י מנעול או דבק וכדו', שלא תהיה גישה אליו בימות הפסח, ובספק חמץ מספיק אף להניח ביר שיכתוב עליו "חמץ", ע"מ שלא יכשל בפסח.
- ח.** המוכר חמץ גמור ויש לו מצרכים הצריכים שמירה בקירור, יכול לייחד תא או מגירה לצורך החמץ ולסגור היטב בדבק ויכתוב עליו "חמץ", כדי שלא תהיה אליו גישה בפסח, והוא הדין במקפיא שיש בו כמה תאים יכול לייחד תא למוצרי החמץ ויסגור אותו היטב וכנ"ל.
- ט.** המוכר את החמץ, ובתוך החג מצא חמץ מחוץ למקום שייחד לכך, כגון: בקבוק ויסקי או בירה, בדיעבד אינו נאסר כחמץ שעבר עליו הפסח, שגם הוא נכלל במכירה.
- י.** יכול אדם לסגור חדר המונח בו חמץ ולמכור כולו לגוי, ואומנם יזהר שלא יכנס לשם בחג אלא א"כ יש מחיצה עשרה טפחים בינו לבין החמץ, וארגז המונח בו חמץ ורוצה ליקח ממנו חפץ מסוים, אסור להוציאו, משום שמראה שהמכירה לגוי הינה לעג והערמה.
- יא.** מי שאינו יכול מחמת סיבה שהיא לחתום על טופס המכירה, יכול למנות את הרב או את האחראי על המכירה שליח למכור עבורו את החמץ.
- יב.** אין לקנות שום מוצר שיש בו חמץ עד לאחר הפסח, בין מאכל ובין משקה, אלא מבעלי מכולת וצרכניה שמכרו את חמצם לגוי, ע"י הרבנות המקומית כנהוג, כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח, ובפרט אם המוכר רחוק מתו"מ שיש להזהר, אלא א"כ הוא מציג תעודה או אישור על מכירת חמץ.

דיני ערב פסחעשיית מלאכה

- א.** אסור לעשות מלאכה בערב פסח מחצות היום, אף בחינם. ושני טעמים לדבר- א. כדי שלא יטרד במלאכה וימנע מהכנת ואפיית המצה לצורך הלילה, והכשרת הכלים, ושאר עניני הסדר. ב. שזמן קורבן פסח מחצות היום ואילך, ויחיד שמביא קורבן בשאר ימות השנה נאסר במלאכה כל היום, ומכיוון שזמן הקרבת קורבן פסח מחצות ע"כ מאז נאסר לעשות מלאכה.
- ב.** לא אסרו עשיית מלאכה אלא במלאכה גמורה, אבל רשאי הוא לתקן בגדיו לצורך המועד. וכן מלאכות המותרות בחוה"מ, מותר לעשותם אחר חצות היום.
- ג.** איסור מלאכה הוא אף בתספורת, ולכן יקדים להסתפר קודם חצות היום, ומי ששכח להסתפר לפני חצות יכול להסתפר ע"י עצמו או ע"י גוי בשכר. אבל אין היתר לילך לספר ישראל.
- ד.** מותר לגהץ בגדיו, ולצחצח נעליו, ולגזוז את צפורניו אף לאחר חצות היום.
- ה.** אסור לכבס בגדים אפילו במכונת כביסה לאחר חצות היום, אפילו לכבוד החג, אבל מותר להפעיל את המכונה קודם חצות אף שהיא תמשיך לפעול אחר חצות.

אכילת מצה

- א.** יש שנוהגים שלא לאכול מצה מר"ח ניסן, ויש שנוהגים לא לאכול שלושים יום קודם הפסח, ולהלכה מותר לאכול אף בליל י"ד, ומהבוקר אסור באכילת מצה כדי שיאכל את המצה לתאבון.
- ב.** מותר לאכול מצה עשירה (שנילושה במי פירות), עד תחילת שעה עשירית דהיינו 15:55, ומשעה עשירית ומעלה אסור כדי שיאכל מצה בלילה לתאבון. והטעם שהתירו מצה עשירה עד זמן זה משום שנאמר לחם עוני ולפיכך לא אסור לאוכלה בערב פסח. ולדעת האשכנזים אסור לאוכלה מתחילת היום.
- ג.** עוגה שנעשית מקמח מצה (אפויה), וערבו בה דבש ויין וכדו' וחזרו ואפו אותה, אין לאוכלה בערב פסח משום שעדיין תורת מצה עליה.
- ד.** מצה מבושלת או מטוגנת מותר לאוכלה בערב פסח אפילו היא שלמה.
- ה.** ילדים קטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, מותר ליתן להם לאכול מצה בערב פסח, ואין הבדל בין קטן לקטנה.
- ו.** **הברכה על מצה מבושלת**- אם בישל חתיכה שיש בה כזית (28 גרם), מברך המוציא וברכהמ"ז. אבל אם אין בכל חתיכה כזית אף שיש בה צורת מצה, מ"מ לא יברך אלא בורא מיני מזונות וברכת מעין שלוש, וכן הדין במצה מטוגנת בשמן עמוק.

תענית בכורים

- א.** הבכורים חייבים להתענות בערב פסח בין בכור מאב ובין בכור מאם. זכר לנס שנעשה לבכורי ישראל שפדאם ה' בשעה שנגף בליל פסח את כל בכורי מצרים. ומנהגינו שרק הזכרים מתענים ואין הנקבות מתענות.

המועדים כהלכתם

- ב.** בדורות אלו שירדה חולשה לעולם, והתענית תגרום להפרעת עריכת ליל הסדר כמצוותו, ובשתיית ד' כוסות וכו' נהגו להקל להפסיק את התענית ע"י השתתפות בסעודת מצווה, כגון סיום מסכת או סעודת ברית מילה וכדו', ואפשר להקל בשעת הדחק אף בסיום מסכת משניות קטנה עם פירוש רע"ב. ומ"מ במקרה זה מועיל לפטור רק את עצמו מהתענית ולא אחרים.
- ג.** בכור המשתתף בסיום מסכת ע"מ להפטר מהתענית, יש לו לשמוע את הסיום עצמו ולהיות נוכח שם, ולא מועיל שמיעת הסיום דרך הטלפון או הרדיו, ובנוסף צריך שיטעם שיעור כזית מהסעודת מצווה שבלא זה אין שמיעת הסיום מתירה לבכורים לאכול אח"כ.
- ד.** מי שיש לו בן בכור קטן, צריך להתענות בשביל בנו. וקטן האמור הוא כל שעברו על התינוק ל' יום מלידתו. ומ"מ קטן המסיים מסכת אין אביו מתענה בשבילו.

הדלקת נרות

- א.** צריך לברך לפני הדלקת נרות בא"ה אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של יו"ט.
- ב.** לכתחילה אין לנשים לברך שהחיינו בעת ההדלקה, ואם קדמו וברכו שהחיינו על הדלקת הנרות לא יחזרו לברך בעצמם שהחיינו על כוס הקידוש אם הן מקדשות, ומ"מ רשאיות לענות אמן אחר ברכת שהחיינו בקידוש בליל פסח ששומעות מפי בעליהן הואיל וברכת שהחיינו בליל פסח באה גם על מצוות מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים. אולם, יש להודיע לנשים כי מוטב שלא לברך שהחיינו בעת הדלקת נרות יו"ט.

הלכות סדר ליל פסח

קדש

- א.** יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדי שיבוא לביתו לקדש מייד לאחר צה"כ. ומ"מ בדיעבד מותר לקדש מבעוד יום אחר ששקעה החמה, אולם סדר ליל פסח לא יתחיל אלא אחר צה"כ.
- ב.** אחד האנשים ואחד נשים חייבים בארבע כוסות ובהסבה. ומצווה ליתן אף לפני התינוקות שהגיעו לחינוך, אומנם אינם צריכים רביעית יין.
- ג.** ליל פסח שחל בליל שבת יאמרו שלום עליכם ואשת חיל, ואח"כ יאמרו את הקידוש. (ולדעת הבא"ח ידלג מפני שצריך להזדרז למצוות הסדר).
- ד.** נשים חייבות בקריאת ההגדה או בשמיעתה וכן בקריאת ההלל בליל הסדר.
- ה.** מצווה לקדש על יין אדום ומנהג הספרדים כן אפילו אם היין הלבן משובח ממנו, ומ"מ אם אינו לבן יותר מידי מקדשין עליו.
- ו.** לכתחילה יש לקחת למצוות ארבע כוסות יין שאינו מבושל או מפוסטר, ומ"מ אין זה אלא להידור.

- ז.** מי שקשה לו לשתות יין יכול לקחת אף מיץ ענבים שאינו משכר. וכ"ש שיש להקל בזה לנשים, וכל זה לעניין ד' כוסות, אבל לעניין קידוש והבדלה מיץ ענבים כשר לכתחילה.
- ח.** שוטפים ומדיחים את הכוס, ואם הוא נקי אין צריך שטיפה והדחה. ועפ"י הסוד מצווה לשוטפו ולהדיחו אפילו שהכוס נקי. וכן מטיפין את המים ג' פעמים לתוך היין.
- ט.** בליל הסדר צריך שאחר ימזוג לו את הכוס יין דרך חירות. שיעור הכוס רביעית הלוג, דהיינו 81 גרם לאחר מזיגה, וישתה לכתחילה את כל הכוס ואם קשה לו ישתה רובה, ואם שתה רביעית יצא.
- יא.** לכתחילה יש להזהר לשתות הרביעית בבת אחת, ולא יפסיק לסירוגין בדיעבד אם שהה פחות מכדי שיעור אכילת פרס (עד 6 דק') יצא ידי חובה.
- יב.** קודם הקידוש ימזוג לכולם כוס ראשון ובשעת הקידוש ישתדלו כולם להגביה את הכוסות ולהטות אוזן לקידוש בעל הבית, ולכוון לצאת ידי חובה. ואומרים את הקידוש מעומד.
- יג.** אחר ברכת הקידוש ושהחיינו ישבו המסובין וישתו בהסבה על צד שמאל את הכוס הראשון.
- יד.** ההסבה צריכה להיות בצד שמאל ואם היסב בצד ימין כאילו לא היסב כלל.
- טו.** ההסבה צריכה להיות דרך חירות ולא בדרך צער, ולכן לא יסב באיור ולא ישען על ירך עצמו, אבל על ירך או כתף חברו מותר.

ורחץ

- א.** נוטלים המסובין את ידיהם כדין נטילת ידיים לפת, ולא יברכו על נטילה זו כדי לטבל את הכרפס במשקה, וכדין נטילת ידיים על דבר שטיבולו במשקה. וטוב שלא ידבר עד אחר ברכת ואכילת הכרפס.
- ב.** הטעם שלוקחים ירק שטיבולו במשקה לשם שינוי, הוא מפני שהתינוקות ישאלו. וטעם טבילתו במי מלח או חומץ הוא מכיוון שיש ארס בכרפס והטיבול מבטלו. וכן מפני רוח רעה.

כרפס

- א.** יקחו פחות מכזית כרפס הבדוק היטב מן התולעים, (ויש להקפיד לקנות מהחברות המגדלות ירק ללא תולעים), ויטבלנו בחומץ או מי מלח. ובעל הבית או הגדול שבהם יברך בורא פרי האדמה משום ברב עם הדרת מלך, ויכוון לפטור את כולם, בנוסף יכוון לפטור גם את המרור שאוכל בלא ברכה.
- ב.** אכילת הכרפס אינה צריכה הסבה.
- ג.** טוב ע"ד הסוד להשאיר מעט מן הכרפס בצלחת שבתוך הקערה, שיהיה סוד הקערה שלם עד לאחר אכילת מצה ומרור.
- א.** קודם שיתחיל קריאת ההגדה, יקח מן ה-3 המצות המונחות לפניו את המצה האמצעית ויבצענה ל-2, ויניח את החלק הקטן בין שתי המצות השלמות ואת החלק הגדול יצניע או ייתן לאחד המסובין לאפיקומן, והטעם שמצניעו זכר למה שנאמר-

המועדים כהלכתם

- י. אם יש ילדים קטנים שאינם יכולים להישאר ערים זמן רב, טוב לקצר בסיפור יציאת מצרים עד לאחר הסעודה, כדי לזכותם בכל המצוות שביליל הסדר.
- יא. מי שמסופק אם שמע את ההגדה או אישה שעסוקה בטיפול הילדים, תאמר ג' דברים- פסח, מצה ומרור.

המשך ההגדה

- יב. אחר השאלות מחזיר את הקערה שבה המצות לפניו, ומתחיל לומר עבדים היינו ושאר ההגדה. וזה הוא 'לחם עוני' שעונים עליו דברים הרבה (פסחים לו.).
- יג. המצות יהיו מגולות בשעה שאומר ההגדה, וכשיאמר 'והיא שעמדה לאבותינו', יאחז הכוס בידו, ויכסה את המצות עד 'מצילנו מידם', ויניח הכוס. ואח"כ יגלה שוב את המצות עד שמגיע לומר- 'לפיכך'- שמגלה שוב את המצות וחוזר לאחוז את הכוס בידו ואז יכסה את המצות.
- יד. כשיאמר 'דם ואש ותמרות עשן', נוהגים לשפוך מן הכוס של היין לתוך כלי שבור או כלי חד פעמי, וכן שמזכיר את המכות דצ"ך עד"ש באח"ב, ונמצא ששופך ט"ז פעמים, והטעם משום כנגד ט"ז פנים שיש לחיות הקודש ועוד כנגד ט"ז פיות שיש בחרבו של הקב"ה.
- טו. כשמגיע ל'מצה זו שאנו אוכלים וכו', צריך להגביה את המצה ולהראותה למסובין לחבב את המצווה עליהם, וכן כשמגיע ל'מרור זה', יגביה המרור אבל כשאומר 'פסח זה וכו', לא יגביה את הזרוע שהוא זכר לקורבן פסח, משום שנראה כאילו הקדישו, ויסתכל בו ודיו.
- טז. כשיגיע לומר 'לפיכך' יגביה כוסו בידו.
- יז. יקרא את ההלל לפני חצות הלילה, ואם לא הספיק עד חצות, יקרא אחר חצות אף בברכה.
- יח. מותר לשבת בעת קריאת ההלל, ויש שנהגו לעמוד, והמחמיר תע"ב.
- יט. מברך בברכת 'אשר גאלנו' עד 'גאל ישראל' ושונה הכוס השני בהסבת שמאל, ואינו חוזר ומברך הגפן, ואם שתה ללא הסבה חוזר ושונה בהסבה.

החצה

- כ. יטלו ידיהם כדת ויברכו 'על נטילת ידים', ואם יודע שלא יסיח דעתו מנטילה קודמת עד עכשיו יטול בלא ברכה. ועל כן אף מי שנטל ידיו בראשונה וברך, טוב שלא ישמור ידיו בנקיות, וכך יוכל לחזור וליטלם לסעודה עם ברכה.

מוציא מצה

- כא. יקח את המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלמות ויאחזם בידו ויברך 'המוציא'. ונוהגים שאחר שמברך המוציא ישמוט את המצה התחתונה מיידו ואח"כ יברך 'על אכילת מצה'.
- כב. בוצע מן המצה העליונה והפרוסה משתיהן יחד כזית מכל אחת, ויטבלם במלח ויאכלם בהסבה יחד. ואם אינו יכול לאכול ב' כזיתות יחד יאכל קודם את הכזית מהמצה השלימה ואח"כ כזית מהמצה הפרוסה. ובדיעבד אם אכל כזית אחד יצא.

- משארותם צרורות בשמלותם על שכמם- ויש שנוהגים לכורכה במפה, ולהניחם על כתפו זכר ליציאת מצרים.
- ב. טעם חציית המצה לפני ההגדה, משום שישאלו התינוקות, ועוד שנאמר על המצה – הא לחמא עניא- מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה.
- ג. יש נוהגים לבצוע את המצה את החלק הגדול בצורת אות ו', וחלק נוסף בצורת אות ד'. ויחתוך עם היד ולא עם סכין שכך דרכו של עני.

מגיד

- א. יגביה הקערה שיש בה המצות על כל מה שעליה, הוא וכל המסובין עימו, ויש שנהגו להגביה את המצה הפרוסה בלבד.
- ב. מתחילים הא לחמא עניא עד מה נשתנה. ואז יצווה להסיר את הקערה והמצות מעל השולחן ויתנם בסוף השולחן כאילו כבר אכלו, כדי שיראו התינוקות וישאלו, וכשישאלו יאמר להם שאין רשאים לאכול עד שסיפרו ביציאת מצרים, ויש שלא נהגו להסיר רק לצוות שיסירו אע"פ שאין מסירים בפועל.
- ג. מוזגים כוס שני לאחר אמירת- הא לחמא עניא- קודם- מה נשתנה- כדי שישאלו התינוקות מדוע שותים כוס שני קודם הסעודה.
- ד. אין צריך לשטוף ולהדיח את הכוס אם כל אחד שותה מכוסו ואין תערובת כוסות. וע"פ הסוד נהגו להניח כלי מלא מים כדי שישטוף וידיח את הכוסות בין כוס לכוס.
- ה. מצוות עשה להגיד לבניו ולבנותיו ולספר להם בהרחבה סיפור יציאת מצרים. ואפילו אינם יודעים לשאול ילמדם כפי דעתם. ואם אין לו בן שישאל ביתו שואלת, ואם לאו אשתו שואלת, ואם לאו הוא שואל את עצמו, ואפילו הוא ת"ח ובקי בסיפור יציאת מצרים.
- ו. אף הנשים חייבות בסיפור יציאת מצרים, ואם אינן יכולות לקרוא בפיהן יטו אוזן קשבת וישמעו מפי האנשים, ונוהגים שכל אחד מבני הבית קורא קטע מן ההגדה, וצריך הקורא לכוון להוציא יד"ח את השומעים, ויצאו השומעים מדין שומע כעונה.
- ז. אישה יכולה לקרוא את ההגדה בקול ואין בזה משום קול באישה ערוה, מפני שאינה שרה (ולא תקרא בניגונים אלא דרך קריאה), ומ"מ בזמן שהאישה קוראת, מכיוון שיש דעות שהיא חייבת בהגדה מדרבנן, לא יסמכו האנשים לצאת יד"ח בקריאתה, ובדיעבד יצאו יד"ח.
- ח. אסור להפסיק בדיבור מתחילת ההגדה עד סיום אמירת ההלל, ורק לצורך גדול מותר. ונכון להחמיר שלא לעשן סיגריות באמצע קריאת ההגדה וההלל.
- ט. בזוהר הקדוש מובא (פרשת בא), שבשעה שאדם מספר סיפור יציאת מצרים באותה שעה קורא הקב"ה לכל פמליא של מעלה ואומר להם, לבו ושמעו את סיפור השבח שמספרים בניי ושמחים בישועתי. ואז באים כל מלאכי השרת, ומתקבצים ומתחברים עם ישראל ושומעים את השבח לבורא עולם, והולכים ומודים לה' על כל הניסים והגבורות, וע"י זה מתווסף להקב"ה כח וגבורה למעלה. ולכן ידקדק אדם בסיפור ההגדה כיד ה' הטובה עליו.

המועדים כהלכתם

- כג.** מי שאכילת ב' כזיתות יגרמו לו צער יכול לאכול כזית אחד ויצא בזה.
- כד.** יחלק לבני ביתו ב' כזיתות מהמצות כנ"ל, ואם אין מספיק לבני ביתו מהמצות שבירך עליהן, יכול לתת להם ממצה שמורה אחרת מחוץ לשולחן, ודי בכזית אחד לכל אחד.
- כה.** יש מחמירים לתת לשאר המסובין שלא הספיק להם ב' כזיתות ממצות הסדר, לתת להם ב' כזיתות ממצות אחרות, ואומנם א"ז אלא חומרא ומעיקר הדין די בכזית אחד.
- כו.** יזהר לאכול את המצות בתוך שיעור אכילת פרס, י"א שהוא 4 דק', וי"א שהוא שיעור של 7.5 דק'. ולהלכה ראוי להחמיר בזה. ומ"מ אם הוא זקן או חלוש יש להקל בהשיעור הב'.
- כז.** אין לטבל את הכזיתות בסלט או ליפתן אלא יאכלם כמות שהם, ולחולה ולזקן יש להקל בכך, ובדיעבד אם עבר וטיבל יצא.

פור

- א.** יקח כזית מצה, מן המצה השלישית וכורכה עם כזית מרור וטובלה בחרוסת, ויאמר 'זכר למקדש כהלל' ויאכלם ביחד בהסבה.
- ב.** אחר שטיבל את הכריכה בחרוסת, אינו צריך לנער את החרוסת מעליה.
- ג.** אכל את הכריכה ללא חרוסת אינו צריך לחזור ולאכול, וטוב שיקח מצה ומרור שיעור קטן ויטבלם בחרוסת ויאכלם בהסבה.

שולחן עורך

- א.** יערוך שולחנו ויסעד ליבו בשמחה כיד ה' הטובה עליו, ואם היסב הרי זה משובח, והחכם עיניו בראשו שלא ימלא כרסו, כדי שיאכל את האפיקומן לתאבון.
- ב.** אין לאכול מבשר הזרוע שצלוהו והניחוהו בקערת ליל הסדר, כיוון שנעשה זכר לפסח.
- ג.** מנהג טוב לאכול דגים בליל שבת.

צפון (אפיקומן)

- א.** לאחר גמר כל הסעודה אוכלים אפיקומן, מהמצה שהצניע כזית לכל אחד, זכר לקורבן פסח הנאכל על השובע, ואפיקומן פירוש-אפיקו-מן, הוציאו מיני מתיקה, שאסור לאכול אחר האפיקומן כדי שישאר טעם המצה בפה.
- ב.** יש מחמירים לאכול ב' כזיתות, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עימו, ומעיקר הדין מספיק כזית אחד.
- ג.** יאכל את האפיקומן לבד בלא תערובת מאכל אחר, ולא יברך עליו. ואם היה שבע כ"כ עד שנפשו קצה באכילה, אינו יצא יד"ח.
- ד.** אף הנשים מחויבות באפיקומן, ויאכלו אותו בהסבה, ואם אין מספיק כזיתות למסובין מהמצה שהצניע לאפיקומן, יתן להם ממצה שמורה אחרת.
- ה.** יאכל את האפיקומן קודם חצות הלילה, ובדיעבד יצא אף לאחר חצות.

איסור אכילה אחר האפיקומן

- ו.** אסור לאכול שום דבר אחר האפיקומן, ואם טעה ואכל פירות וכיו"ב חוזר ואוכל אפיקומן כדי שישאר טעם מצה בפיו, ואם כבר בירך ברכה מ"ז אין צריך לחזור ולאכול.

מספר הכזיתות שחייב אדם לאכול:

לכתחילה, יש להדר ולאכול חמישה כזיתים: שני כזיתים בברכת המוציא, אחד בכורך, ושניים באפיקומן. ומי שקשה לו, יאכל ארבעה כזיתים: שנים בהמוציא, אחד בכורך, ואחד באפיקומן.

ומעיקר הדין: מספיק בשלשה כזיתים: אחד בהמוציא, אחד בכורך, ואחד באפיקומן. ומי שאינו יכול יותר משני כזיתים, יאכל אחד בהמוציא, ואחד באפיקומן. ומי שיכול לאכול רק כזית אחד יברך המוציא ויאכל, ולאחר מכן לא יאכל כלום כמו שיתבאר לקמן בדין אכילה אחר האפיקומן.

מרור

- א.** יקח כזית מרור וישקענו מקצתו בחרוסת וכן המנהג, והמחמיר לשקעו כולו תע"ב.. ולא ישהנו בתוכו, וינער קצת החרוסת מעליו, ויברך 'על אכילת מרור' ויאכלנו ללא הסבה.
- ב.** אכילת מרור הינה מדרבנן והוא זכר למה שנאמר וימררו את חייהם, ויכוון למתק את הדינים (מכיוון שמרור הוא בגימ' מוות ח"ו).
- ג.** הטעם שמטבלין בחרוסת הוא זכר לטיט, ומה שמשקעין בחרוסת הוא לבטל את הארס שבמרור.
- ד.** נהגו לקחת למרור חסה ויוצאין הן בעלים והן בקלחין, ואם לוקח עלים צריך שיהיו לחין, ולכן ישרה אותם לפני כן במים שישארו לחים, ואם לוקח מהקלחין אינו צריך שיהיו לחין שיוצאין מהן אף ביבשים.
- ה.** אין ליתן את עלי המרור בחומץ כדי להוריד את התולעים מהם, משום שע"י זה נעשה המרור כבוש, ואין יוצאין במרור כבוש ולא במבושל.
- ו.** יש לאכול את המרור בפני עצמו, ואם טעה ואכל מצה עם המרור, צריך לחזור ולאכול כזית מצה בלא כלום.
- ז.** יש ליקח חרוסת העשויה מכל מיני פירות שנמשלו בהם ישראל.

המועדים כהלכתם

- ב. בשעת ברכת המזון גם שאר המסובין יחזיקו את הכוס שלהם ביד ימין. (ונראה שאם הכוס גבוהה כגון שיש לה רגל שמגביהה אותה טפח אי"צ להגביהה).
- ג. כשמסיים ברכת המזון מברך 'בורא פרי הגפן', וישתה הכוס בהסבה, ואם לא הסב חוזר ושותה בהסבה.

ברך

- א. יטול ידיו למים אחרונים ויברך ברכת המזון על הכוס, ויש לשטוף את הכוס ולהדיחו. אפילו הוא נקי. ומקבלו בשתי ידיו. וכשמתחיל לברך נוטלו בידו הימנית ויגביהו טפח מע"ג השולחן. ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו ממנה.

דיני אכילת חמץ במוצאי שביעי של פסח

- א. שביעי של פסח שחל ביום שישי כגון השנה, י"א שאין לאכול חמץ בשבת, משום מוקצה וכן משום קנין בשבת ומשום גזל הגוי. ולהלכה פסק מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, שמותר לאכול חמץ במוצאי שביעי של פסח ללא חשש, אלא שיש לזיזר מאוד שלא ליטול מהחמץ בעצם יום שביעי של פסח, אלא בצאתו בשעה: 20:43 (לפי ר"ת). וכן שלא לערבב את כלי החמץ עם כלי הפסח.

הלל

- א. מותר לשתות מים ושאר משקים (שאינם משכרים), וכן קפה או תה אחר האפיקומן, וכן יכול לעשן סיגריות- למי שרגיל לעשן ולא חוששין שעל ידי זה יפוג טעם המצה.
- ב. יגמור את ההלל בשמחה וחדווה. מתחיל 'שפוך חמתך' על כוס רביעי, כנגד אברעה כוסות התרעלה שעתידי הקב"ה להשקות את אומות העולם, ששעבדו את בני".
- ג. טוב לאחוז את הכוס בשעת קריאת ההלל, ואם קשה לו לעשות כן מניחו לפניו ודיו. וטוב להחזיקו עב"פ בברכת 'הללוך'.
- ד. יחתום בברכת 'הללוך', ובברכת ישתבח אינו חותם. ואינו עונה אמן.
- ה. ישתה את הכוס בהסבה ולא יפחות משתי רביעית כדי שיברך ברכה אחרונה, ויכוון בה לפטור אף את הכוס השלישית.
- ו. יש שנהגו למזוג כוס חמישי של יין, לכבוד אליהו הנביא, וזהו זכר ללשון 'והבאתי', שהיא הגאולה שאליהו הנביא יבשרנו עליה. ובעה"ב ימזוג כוס זו, ונהגו לשומרה לקידוש של יו"ט בבוקר לעשות בו מצווה נוספת.
- ז. נהגו לומר שיר השירים ויאמרו אותו בקול שירה ובשמחה, וכן פיוט חד גדיא.
- ח. כתבו הפוסקים: חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפינו שינה.
- ט. המנהג לקרוא קריאת שמע שעל המיטה עם כל שלושת הפרשיות וכן ברכת המפיל, וע"פ הסוד אין לברך ברכה זו.